

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОДАТКОВОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Визнано економічну сутність митного менеджменту та обґрунтовано його роль в податковій системі України, що підтверджує доцільність їх дослідження через призму таких податків і митних платежів як мито, ПДВ і акцизний податок. Охарактеризовано національні особливості управління митною справою та з'ясовано, що впливаючи на непрямі податки (ПДВ і акцизного податку) можна суттєво збільшити доходи Державного бюджету України. Запропоновано способи підвищення акумуляції через державний бюджет суспільної праці у вигляді митних платежів. Більш детально окреслено напрями вдосконалення управління митними органами України.

Ключові слова: митний менеджмент, митна справа, мито, акцизний податок, ПДВ.

Постановка проблеми. Глобальна економічна інтеграція змінила характер міжнародних відносин. При формуванні ефективної економічної системи господарювання особливу роль відіграє митна політика держави. Акцентом зовнішньоекономічного розвитку митної справи сьогодні є саме управління митною діяльністю країни. В умовах євроінтеграції в Україні перед митними органами постає завдання щодо створення цілісної, ефективної і гнучкої системи управління митною справою, що спирається, в першу чергу, на економічні, ринкові інструменти при належному використанні організаційних дій. Тому проблема ефективного управління є однією із найбільш практично значимих завдань в комплексі взаємозв'язаних аспектів сталого розвитку митних органів в складі Державної фіскальної служби України.

Актуальною проблемою стає застосування національних підходів до управління в митних органах України, створення орієнтованих на досягнення фіскальних цілей систем інформаційно-аналітичної і методичної підтримки керівників в процесі ухвалення рішень, здобуття достовірної інформації про результати діяльності митних підрозділів і використання цих даних в цілях вдосконалення митного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Основні постулати митної справи досліджуються в працях І. Івашук [4, с. 24], І. М. Карамбович [5, с. 32], А. М. Соколовської [9, с. 18], В. Суворова [10, с. 45] та інш. Значна роль в дослідженні митного

контролю і митного регулювання, як основних складових митного менеджменту належить таким видатним українським вченим як Ю. О. Кахович [6, с. 47], Д. Ю. Коваленко [7]. Вони визначають в своїх роботах доцільність вдосконалення митного адміністрування та обґрунтовують імплементацію європейського досвіду в українську митницю. Але питання врахування саме митного менеджменту як складової податкової системи України не знайшли відповідного відображення в сучасних українських публікаціях. Одночасно з цим назріла проблема системного і цілісного підходу до вивчення національних особливостей, що притаманні управлінню митною справою в державі.

Метою статті є комплексне дослідження теоретичних засад митного менеджменту та визначення його ролі в податковому процесі, а також визначення національних специфікацій організації та реалізації управління митною справою в Україні в процесі Євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку світової економіки та міжнародних відносин, процеси ринкової трансформації національних економік, входження багатьох країн до системи світових господарських зв'язків зумовлюють необхідність розвитку системи митного менеджменту з урахуванням національних особливостей кожної країни. Міжнародний досвід свідчить, що митний менеджмент у ринковій економіці є ефективним способом впровадження у національну практику міжнародних стандартів, важливим чинником стабільності суспіль-

ного виробництва, неперервності та безпечності відтворювального процесу, одним із головних джерел залучення іноземного інвестиційного капіталу до національної економіки. Особливо актуальною є проблема формування та подальшого розвитку регулювання і управління митною діяльністю з метою створення єдиного митного простору для європейських країн, де відбуваються кардинальні зміни в економічній системі.

Менеджмент митної справи пов'язаний із застосуванням загальних ідей і концепцій менеджменту у всіх формах зовнішньоекономічної діяльності (експорті й імпорті товарів і послуг, лізингових операціях, прямому інвестуванні тощо). Митний менеджмент – це організаційно-економічний механізм, який складається із інструментів управління, функціонування та розвитку митних інститутів, організацій, технологій та митного персоналу з метою результативного виконання державних функцій і надання державних митних послуг.

Митний менеджмент в Україні формувався і розвивався досить повільно. Останніми роками митна діяльність підля-

гала глибокому реформуванню. Так, можна виокремити такі шаблі його розвитку.

Перший етап – процес становлення та формування (проголошення державного суверенітету і незалежності України обумовило нагальну потребу в забезпеченні належного захисту економічних інтересів української держави).

Другий етап – сталий розвиток у складі Митної служби України (логічним продовженням організації митної справи в державі став розвиток митної системи України).

Третій етап – трансформування митної справи до Міністерства фінансів і зборів (необхідність регулювання зовнішньоекономічних відносин зумовила об'єднання двох фіскально-регулюючих орарчів – Митниці та Податкової служби).

Четвертий етап (сьогодення) – подальша інтеграція митної і податкової діяльності у складі Державної фіскальної служби України (ДФСУ) (розгляд митних відносин через призму оподаткування).

Структура митного менеджменту враховує такі компоненти як митні інститути, митні процеси та митні послуги (рис. 1).

Рис. 1. Основні компоненти митного менеджменту

Джерело: розроблено авторами

Митний інститут – провідний державний інститут, який виконує комплекс значущих функцій, пов'язаних з митним регулюванням зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) [7]. Митні процеси – діяльність митних органів щодо реалізації функцій по формуванню державної політики та нормативно-правового регулювання, контролю та нагляду, боротьба з контрабандою та інші функції управління діяльністю митних органів [7]. Митні послуги – діяльність

спрямована на прийняття конкретних рішень з митних питань в рамках адміністративних лімітів виконання державних функцій і регламентів надання державних послуг [7]. Таким чином, із застосуванням національних специфічних інструментів управління до наведених складових і реалізується митний менеджмент.

Розглянемо роль та місце митних платежів у податковій системі України (рис. 2).

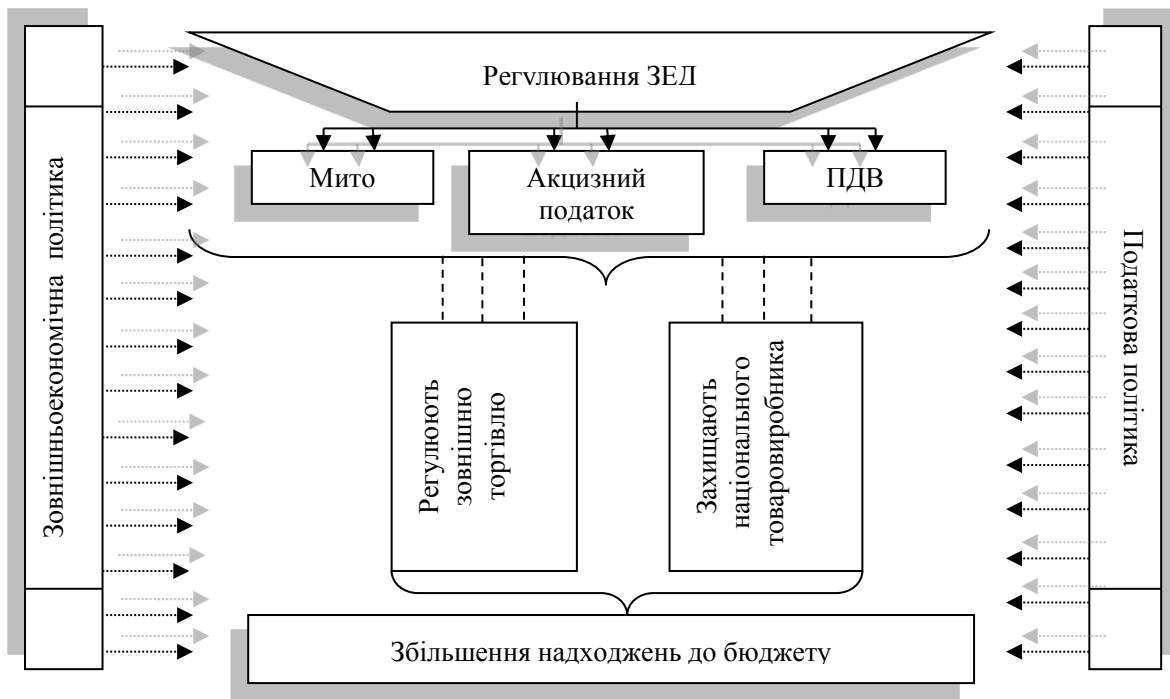

Рис. 2. Роль митних платежів у податковій системі України

Джерело: розроблено авторами

Виникає необхідність дослідження управління митом, податком на додану вартість та акцизним податком та визначення їх інституційного впорядкування в митному оподаткуванні [6, с. 54]:

- мито – це особливий податок, головне призначення якого, зокрема, в українській економіці – активізація структурних змін у зовнішньоекономічній діяльності, зараз мито доповнюється оподаткуванням. В разі вилучення з обігу суб'єктів господарювання обігових коштів у розмірі мита держава має брати на себе обов'язки щодо створення умов для вкладання цих коштів у заходи, які покращать економічні показники всередині країни;

- податок на додану вартість – робить вагомий внесок у формування державного бюджету. У словнику сучасної економіки Макміллана наводиться визначення поняття доданої вартості: «... вартість продукції фірми мінус вартість ресурсів, придбаних в інших фірмах. По суті це сума факторних доходів фірми: заробітної плати і прибутків» [8, с. 324]. Доцільно було б спрямувати податок на додану вартість з імпортованих товарів на створення доданої вартості в галузях економіки в Україні: підвищення заробітної плати українських працівників та прибутків українських підприємств. Частка доданої вартості з імпортованих товарів має

трансформуватись у додану вартість вітчизняних товарів;

- акцизний податок – це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції). Для створення дійового механізму акцизного оподаткування необхідно не лише оцінювати межу «цінової витримки» постачальників товарів чи їх споживачів, а й досліджувати результати дії акцизного податку за його основним призначенням.

Так, Державна фіскальна служба формує показники про обсяги умовно нарахованих платежів, серед яких є мито, ПДВ та акцизний податок. Основу цих показників становлять суми нараховані, але не сплачені суб'єктами ЗЕД до бюджету внаслідок застосування пільгових чи преференційних режимів у зовнішньоекономічних операціях. Така втрата бюджету мала б компенсуватися не просто потенційною можливістю доступу до іноземних ринків або імпортом дефіцитних і вкрай необхідних товарів в Україну, а реальними і конкретними результатами від участі в міжнародній торгівлі за особливими правилами та умовами [4, с. 24].

Нині соціально-економічний розвиток передбачає максимально ефективну, раціональну зайнятість і покращання добробуту населення, забезпечення реальних умов для

підвищення заробітної плати. Це субординовано й завданнями підвищення технологічності товарів, що виробляються в країні.

Так, акумульована через державний бюджет економія суспільної праці в Україні у вигляді митних платежів здебільшого виведена з процесу відтворення і спрямована на цілі кінцевого споживання. У таких умовах державне регулювання не зумовлює безпосередніх позитивних зрушень у соціально-економічній діяльності країни.

Не кращим чином держава розпоряджається й експортним, або вивізним, митом [4, с. 27]. Вивізне мито – це важливий інструмент регулювання експорту. Джерелом експортного мита зазвичай є світова рента, яка формується за рахунок частини новоствореної вартості. Накопичені через вивізні мита в державному бюджеті доходи теж мають бути джерелом прискорення соціально-економічного розвитку. Натомість збільшення експортних мит збільшує доходи державного бюджету. Разом із тим недосконале застосування цього інструменту, знижуючи внутрішні ціни, зменшує фінансові результати виробників [5, с. 41].

У системі заходів митного менеджменту мито доповнюється акцизним податком, який справляється з окремих видів товарів за диференційованими ставками. Необхідність застосування акцизного податку на товари, що ввозяться, зазвичай пояснюється такими причинами:

- необхідність компенсувати суспільству негативні зовнішні ефекти від споживання підакцизних товарів;

- можливість збільшити надходження до бюджету, не створюючи надмірного податкового тягаря та уникаючи значних адміністративних витрат.

Невідповідності в рівні застосовуваного оподаткування в суміжних країнах можуть породжувати підґрунтя для отримання нелегального економічного ефекту і процвітання контрабанди. Боротьба з контрабандою тютюнових виробів до країн Європи покладена на Державну фіскальну службу, але різниця в ціні на сигарети підживлює бажання будь-яким чином отримати нелегальний економічний ефект. Тобто адміністративні інструменти в даному випадку недостатньо ефективні, тому доцільно застосовувати податкові інструменти саме митного менеджменту.

Аргументами щодо зміни акцизного податку, як правило, виступають зависокі ціни на підакцизні товари або завеликі прибутки постачальників цих товарів, і не аналізується, що необхідно зробити і коли, щоб зменшити негативний вплив підакцизних товарів на суспільство і навколишнє середовище.

Ще одним важливим податком є ПДВ, він робить вагомий внесок у формування державного бюджету.

Через кілька років Уряд України зобов'язався знизити ставку ПДВ до 16 % [9, с. 85]. Це означає, що необхідно збільшити додану вартість настільки, щоб зниження відсотка податку не погіршило стан держбюджету. В умовах посилення європейської конкуренції це можливо за рахунок підвищення продуктивності праці через збільшення технологічності продукції, що виробляється в Україні, та завантаження виробничих потужностей українських виробників.

Правильним рішенням було б удосконалити роботу обміну інформацією між Митницею та ДФСУ щодо здійснення контролю митної вартості. Розробка даного механізму дозволить оптимізувати процес контролю митної вартості товарів на митниці.

Реалізація митного менеджменту передбачає створення спільних баз даних, з метою забезпечення взаємодії митних і податкових органів на основі:

- інформації, що подається в товаросупроводжувальних документах, яка надається декларантом для цілей митного оформлення;

- документів і відомостей, які вимагаються для подачі митному органу декларантом або отриманих самостійно в ході проведення перевірок: бухгалтерської документації; документів первинного й складського обліку; комерційної переписки;

- податкових декларацій і інших документів фінансової звітності, що подаються в податкові органи або отриманих у ході проведення перевірок: бухгалтерської документації; документів первинного й складського обліку; комерційної переписки.

При удосконаленні роботи щодо обміну інформацією між Митницею та ДФСУ як підґрунтя функціонування митного менеджменту передбачає необхідність створення:

1. Міжвідомчі бази даних. Вони повинні містити повну інформацію: про осіб, що здійснюють економічну діяльність на території України і зовнішньоторговельну діяльність; про операції, проведені особами;

про товари й транспортні засоби; про митну вартість товарів і транспортних засобів; про податкову базу при нарахуванні податків і зборів, що відносяться до компетенції ДФСУ; про ціни на товари на вітчизняному та світових ринках; про суми нарахованих, сплачених і стягнених митних платежів, податків і зборів.

2. Оперативний інформаційний обмін – даний механізм повинен забезпечувати доступ до баз даних з робочого місця в оперативному режимі, як митного, так і податкового інспектора.

До основних напрямів вдосконалення управління митними органами України відносяться: розвиток партнерських взаємовідносин з учасниками зовнішньоекономічної діяльності та підвищення ефективності митного контролю; забезпечення належної правової діяльності митної служби України і однакового застосування митного законодавства; кардинальна модернізація Єдиної автоматизованої інформаційної системи України і технічне переоснащення митних органів; забезпечення ефективної протидії порушенням митних правил та злочинам в митній сфері; зміцнення і стабілізація кадрового потенціалу митних органів; оптимізація системи митних органів України і подальший розвиток митної інфраструктури; розвиток міжнародного митного співробітництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогоднішній день застосування податкових інструментів митного менеджменту значно випереджає теорію. Це зумовлює недостатнє осмислення державою й органами державного управління ролі й значущості мита, ПДВ, акцизного податку як вагомих інструментів реалізації регулятивної діяльності держави у зовнішньоекономічній сфері. Економічний зміст мита, ПДВ, акцизного податку та активізація їх застосування з метою отримання прогнозованих очікуваних результатів надасть можливість переведення процесу управління економікою з адміністративного режиму в економічний.

Після об'єднання двох фіскальних органів (Податкової служби та Митниці), які підпорядковуються Державній фіскальній службі України є імовірність збільшення публічності їх діяльності, скорочення штату паралельно збільшать регіональні фіскальні органи. В подальшому розвитку доцільно буде докорінно змінити філософію діяльнос-

ті цих органів. Зокрема, необхідно запланувати перейти від добровільно-примусової моделі до демократизації відносин з платниками податків.

Подальші роботи авторів будуть присвячені дослідженням ролі моніторингу в структурі митного менеджменту та аналізу впливу чинників дестабілізації організації управління митною справою.

Література

1. Податковий Кодекс України від 6 липня 2012 року №5180-VI
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI.
3. Наказ Державної податкової адміністрації та Державної митної служби України «Про затвердження Порядку взаємодії митних і податкових органів при організації та проведенні спільних планових і позапланових перевірок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності» від 29.07.2004 № 439/551.
4. Іващук І. Напрями та перспективи конвергенції митних відносин у глобальному просторі / І. Іващук // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). – С. 24 – 30.
5. Карамбович І. М. Митна системи та її роль в регулюванні зовнішньої торгівлі України: монографія / І. М. Карамбович. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 281 с.
6. Кахович Ю. О. Оптимізація взаємодії митних та податкових органів України при здійсненні контролю митної вартості / Ю. О. Кахович / Ефективна економіка. – 2010. – № 6. – С. 47-56.
7. Коваленко Д. Ю. Взаємодія податкових та митних органів податкового контролю / Д. Ю. Коваленко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/kovalenko-d-yu-vzaemodiya-podatkovih-i-mitnih-organiv-podatkovogo-kontrolyu/>
8. Словник сучасної економіки Макміллана: пер. з англ. / Девід В. Пірс. – К. : АртЕкономі, 2000. – 628 с.
9. Соколовська А. М. Основи теорії податків: навчальний посібник / А. М. Соколовська. – К. : Кондор, 2010. – 326 с.
10. Суворов В. Глобальний вимір інституціонального забезпечення організації митної справи / В. Суворов // Вісник Академії митної служби України. – 2010. – № 2. – С. 45 – 52.

References

1. Podatkovyy Kodeks Ukrainy vid 6 lypnya 2012 roku №5180-VI
2. Mytnyy kodeks Ukrainy vid 13 bereznya 2012 roku № 4495-VI.
3. Nakaz Derzhavnoyi podatkovoyi administratsiyi ta Derzhavnoyi mytnoyi sluzhby Ukrainy «Pro zatverdzhennya Poryadku vzayemodiyi mytnykh i podatkovykh orhaniv pry orhanizatsiyi ta provedenni spil'nykh planovykh i pozaplanovykh perevirok sub"yektiv zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti» vid 29.07.2004 № 439/551.
4. Ivashchuk I. Napryamy ta perspektyvy konverhentsiyi mytnykh vidnosyn u hlobal'nomu prostori / I. Ivashchuk // Halyts'kyy economic - nyi visnyk. – 2010. – № 4 (29). – S. 24 – 30.
5. Karambovych I. M. Mytna systemy ta yiyi rol' v rehulyuvanni zovnishn'oyi torhivli Ukrainy: monohrafiya / I. M. Karambovych. – Dnipropetrovs'k: Akademiya mytnoyi sluzhby Ukrainy, 2009. – 281 s.
6. Kakhovych Yu. O. Optymizatsiya vzayemodiyi mytnykh ta podatkovykh orhaniv Ukrainy pry zdiysnenni kontrolyu mytnoyi vartosti / Yu. O. Kakhovych / Efektyvna ekonomika. – 2010. – № 6. – S. 47-56.
7. Kovalenko D. Yu. Vzayemodiya podatkovykh ta mytnykh orhaniv podatkovoho kontrolyu / D. Yu. Kovalenko. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://intkonf.org/kovalenko-d-yu-vzaemodiya-podatkovih-i-mitnih-organiv-podatkovogo-kontrolyu/>
8. Slovyk suchasnoyi ekonomiky Makmillana: per. z anhl. / Devid V. Pirs. – K. : ArtEkonomi, 2000. – 628 s.
9. Sokolovs'ka A. M. Osnovy teorii podatkov: navchal'nyy posibnyk / A. M. Sokolovs'ka. – K. : Kondor, 2010. – 326 s.
10. Suvorov V. Hlobal'nyy vymir instyutsional'noho zabezpechennya orhanizatsiyi mytnoyi spravy / V. Suvorov // Visnyk Akademiyyi mytnoyi sluzhby Ukrainy. – 2010. – № 2. – S. 45 – 52.

Романовская Ю. А., Сыровая Д. С.

Национальные особенности таможенного менеджмента в налоговом процессе Украины

Охарактеризована экономическая сущность таможенного менеджмента и обоснована его роль в налоговой системе Украины, что подтверждает целесообразность такого исследования через призму налогов и таможенных платежей – пошлина, НДС и акцизный налог. Выделены национальные особенности управления таможенным делом и доведено, что воздействуя на косвенные налоги (НДС и акцизный налог) можно существенно увеличить доходы Государственного бюджета Украины. Предложены способы повышения аккумуляции через государственный бюджет общественного труда в виде таможенных платежей. Предложены направления развития таможенного менеджмента Украины.

Ключевые слова: таможенный менеджмент, таможенное дело, таможенная пошлина, акцизный налог, НДС.

Romanovska Y., Sirova D.

National peculiarities of the customs management in the tax process in Ukraine

Recognized the economic substance of customs management and proved its role in the tax system of Ukraine, which justifies their study in the light of such taxes and customs as a customs duty, VAT and excise tax. The characteristic peculiarities of national customs and found that the effect on indirect taxes (VAT and excise tax) can significantly increase the revenues of the State Budget of Ukraine. Methods of increasing accumulation through the state budget social work as customs duties. More specifically outlines areas of improvement control by the customs authorities of Ukraine.

Keywords: Customs management, customs, duties, excise tax, VAT.

Рецензент: Денисюк О. М. – доктор економічних наук., професор, завідувач кафедри «Фінансовий контроль та аналіз» Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна.

Reviewer: Denysyuk O. – Professor, Ph.D. of Economics, Head of Financial control and analysis Department Vinnitsa trade and economic institution Kyiv National University of Trade and Economics, Vynnitsya, Ukraine.

e-mail: secretarvtei@ukr.net

Стаття подана
20.11.2014 р.

